



T. B. M. M.

İYİ PARTİ  
GRUP BAŞKANLIĞI

Tarih: 02.06.2026

Sayı: 683

10/4230



**Turhan ÇÖMEZ**  
Balıkesir Milletvekili  
İYİ Parti Grup Başkanvekili

## TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2018 yılında yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin Türkiye'nin ekonomik, siyasal, sosyal, hukuki uygulamaları üzerindeki etkilerinin araştırılması; sistem değişikliğinden sonra kamu yönetiminde ortaya çıkan karar alma süreçlerindeki yaşanan aksaklıkların tespit edilmesi; yargının siyasallaşmasının, gücün tek bir iradede toplanmasının, yasama organının denetim kapasitesinin zayıflatılmasının, Anayasa Mahkemesi kararlarının etkisizleştirilmesine dönük uygulamaların, torba kanun ve gerekçesiz kanun teklifi hazırlama uygulamalarının, ekonomi politikalarının, bütçe tercihlerinin ve vatandaşların refah seviyesinde ortaya çıkan değişikliğin bütün yönleriyle incelenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

**Turhan ÇÖMEZ**  
Balıkesir Milletvekili  
İYİ Parti Grup Başkanvekili

## GEREKÇE

Türkiye, 2018 yılında “Parlamentar Sistemden” Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçerek yalnızca hükümet modelini değil, devlet yönetiminin bütün işleyişini değiştirmiştir. Bu değişiklikle birlikte yasama, yürütme ve yargı arasındaki denge zayıflamış; yürütme yetkisi olağanüstü ölçüde merkezileşmiş; kamu yönetimi kurumsal akıl, ortak istişare ve denetlenebilirlik ilkelerinden uzaklaşarak tek otoritenin kararlarına bağımlı hale gelmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, kamuoyuna “hızlı karar alma”, “bürokrasiyi azaltma”, “istikrarı güçlendirme” ve “refahı artırma” vaatleriyle sunulmuştur. Ancak geçen süre içerisinde ortaya çıkan tablo, bu vaatlerin aksine Türkiye'de kurumsal yapının ve uygulamaların zayıfladığını, karar alma süreçlerinin daraldığını, denetim mekanizmalarının etkisizleştiğini ve yürütme gücünün fiilen tek elde toplandığı bir yönetim anlayışının ülkeyi ağır bir ekonomik, hukuki ve sosyal krize sürüklediğini ortaya koymaktadır.

Parlamentar Sistemin yasama, yürütme ve yargı erkininin denge ve denetleme mekanizmalarını ortadan kaldıran, Meclis'in yürütme üzerindeki denetim kabiliyetini, kapasitesini zayıflatan ve bakanlıkları siyasi sorumluluğu sınırlı yapılara dönüştüren bu model, zaman içinde bir sistem tartışmasının da ötesine geçmiştir. Türkiye, kurallara dayalı, öngörülebilir ve denetlenebilir bir kamu yönetiminden; şahsileşen karar alma süreçlerinin belirleyici olduğu, kurumların etkisizleştiği ve devlet yönetiminin tek bir otoritenin iradesine bağlandığı, fiilî olarak sorunlu bir rejim pratiğiyle karşı karşıya kalmıştır.

Bu rejim pratiğinin en ağır sonuçlarından biri de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin anayasal işlevinin zayıflatılmasıdır. Son yıllarda giderek yaygınlaşan torba kanun uygulamaları, yasama faaliyetinin istisnai bir usulü olmaktan çıkmış, neredeyse olağan kanun yapma tekniğine dönüşmüştür. Birbiriyle ilgisiz alanlara ilişkin düzenlemelerin aynı teklif içerisinde aceleyle bir araya getirilmesi; komisyonların ihtisas esasına dayalı çalışma imkânını ortadan kaldırmakta, Genel Kurul görüşmelerini yüzeyselleştirmekte, kamuoyunun ve ilgili uzman çevrelerin sürece katılımını engellemekte ve yasama faaliyetinin şeffaflığını zedelemektedir.

Öte yandan, bir diğer sorun da kanun tekliflerinin çoğu zaman gerçek bir gerekçeden yoksun biçimde hazırlanmasıdır. Yasama faaliyeti yalnızca metin üretmekten ibaret değildir; her düzenlemenin hangi ihtiyaca karşılık geldiği, hangi sorunu çözdüğü, hangi anayasal ilkelere dayandığı ve hangi toplumsal sonuçları doğuracağı açıkça ortaya konulmalıdır. Gerekçesiz ya da kopyala-yapıştır ifadelerle hazırlanmış kanun teklifleri, milletin gerçekleri bilmesini engelleyen, Meclis'i sağlıklı değerlendirme yapamaz hale getiren ve keyfiliğe yasal zemin hazırlayan bir anlayışın ürünüdür.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş sürecinde yapılan çok sayıda düzenleme, Kanun Hükmünde Kararnameler yoluyla yürürlüğe konulmuş; zaman içinde bu düzenlemelerin önemli bir bölümünün Anayasa'ya aykırılığı yargı kararlarıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle 703

sayılı KHK kapsamında yapılan birçok düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, sistemin hukuki temellerindeki zafiyeti ve sorunları açık biçimde göstermektedir.

Buna rağmen, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen düzenlemelerin aynı veya benzer içeriklerle yeniden Meclis gündemine taşınması, hukuk devleti ilkesi bakımından son derece ciddi bir sorundur. İptal kararlarının gerekçesi tartışılmadan, iptalin kapsamı ve sistemsel etkileri değerlendirilmeden, yalnızca “iptal edilen hüküm yerine yeni düzenleme yapılmaktadır” denilerek kanun yapılması, Meclis'in bağımsız irade ortaya koyma gücünü zayıflatmakta ve yasama organını yürütmenin hukuk dışı uygulamalarını onaylayan pasif bir mekanizmaya dönüştürmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, yürütmenin kararlarını şeklen kanuna dönüştüren bir noter makamı olmamalıdır. Meclis, millet iradesinin tecelligâhı olduğu kadar; yürütmeyi denetlemek, Anayasa'ya aykırı düzenlemeleri ayıklamak, hukuk devleti hüviyetini korumak ve kamu yararını gözetmekle yükümlü anayasal bir kurumdur. Buna rağmen Anayasa'ya aykırılığı daha hazırlık aşamasında görülebilen tekliflerin komisyonlardan geçirilmesi, Anayasa Mahkemesi kararlarının ruhuna ve lafzına aykırı düzenlemelerde ısrar edilmesi, yasama organının kurumsal saygınlığını ve demokratik güvenini zedelemektedir.

Bu yönetim anlayışında yanlış kararların maliyeti nihayetinde millete yüklenmiştir. Ekonomi politikalarında yapılan hatalar, Merkez Bankası bağımsızlığının tartışmalı hale gelmesi, liyakat yerine sadakatın öne çıkması, kamu kaynaklarının verimsiz kullanılması, yargının siyasallaşması, hukuki güvenliğin zedelenmesi ve Meclis'in denetim işlevinin zayıflatılması; vatandaşın sofrasına, bütçesine, üretim kapasitesine, gelecek beklentisine ve ülkenin dış dünyadaki itibarına olumsuz bir şekilde yansımaktadır.

Nitekim 2018 sonrası dönemde Türkiye ekonomisinde yüksek enflasyon kalıcı hale gelmiş, gıda fiyatları hane halkının alım gücünü ağır biçimde aşındırmış, bütçeden faize ayrılan kaynak tarihi seviyelere ulaşmış, tarımsal istihdam gerilemiş, doğurganlık oranları nüfusun kendini yenileme eşiğinin belirgin şekilde altına düşmüş ve Türk vatandaşlarının uluslararası hareketliliğini etkileyen göstergelerde önemli ciddi bozulmalar yaşanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesindeki sekiz yıllık dönemde ortalama TÜFE yüzde 8,48 iken, sistem sonrasındaki sekiz yıllık dönemde bu oran yüzde 35,89'a yükselmiştir. Aynı dönemde gıda enflasyonu ortalaması yüzde 9,44'ten yüzde 42,79'a çıkmıştır. Bu tablo, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde fiyat istikrarının sağlanamadığını, özellikle gıda fiyatlarındaki artışın vatandaşların temel yaşam maliyetlerini ağırlaştırdığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Kamu maliyesi açısından da benzer bir bozulma söz konusudur. 2018 yılında 74 milyar TL olan faiz giderleri, 2025 yılında 2,05 trilyon TL'ye yükselmiştir. 2026 yılı bütçesinde ise faiz giderleri için 2 trilyon 741,7 milyar TL ödenek ayrılmıştır. Faiz giderlerinin bütçe içindeki payı 2018'de yüzde 8,9 iken, 2026 bütçesinde yüzde 14,4 seviyesine ulaşmıştır. Bu durum Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde kamu kaynaklarının giderek daha büyük bir

bölümünün yatırıma, üretime, eğitime, sağlığa veya sosyal desteklere değil, faiz ödemelerine yöneldiğini göstermektedir.

Türkiye'nin üretim kapasitesi ve gıda güvenliği açısından stratejik öneme sahip olan tarım sektöründe de ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Tarım istihdamının toplam istihdam içindeki payı 2018 yılında yüzde 18,4 iken 2025 yılında yüzde 14'e düşmüştür. Tarımda çalışan kişi sayısı ise 2018'de 5 milyon 282 bin iken 2025'te 4 milyon 560 bine gerilemiştir. Bu düşüş, yalnızca istihdam piyasasına ilişkin bir veri değil; kırsal nüfusun çözülmesi, üretim kapasitesinin zayıflaması, çiftçinin üretimden kopması ve gıda fiyatları üzerindeki baskının artması bakımından da değerlendirilmesi gereken yapısal bir sorundur.

Ekonomik göstergelerdeki bozulmanın sosyal ve demografik yansımaları da dikkat çekicidir. Canlı doğan bebek sayısı 2018 yılında 1 milyon 248 bin 847 iken 2025 yılında 895 bin 374'e düşmüştür. Toplam doğurganlık hızı aynı 2018 döneminde 2,00 seviyesindeyken 2025'te 1,42 seviyesine gerilemiştir. Türkiye'nin nüfus yenilenme eşiği olan 2,10 seviyesinden hızla uzaklaşması; hayat pahalılığı, gelir güvencesizliği, barınma krizi, gençlerin gelecek beklentilerindeki bozulma ve sosyal refah kaybıyla birlikte ele alınması gereken uzun vadeli bir milli meseledir.

2018-2025 yılları arasında Türk vatandaşlarının Schengen vize başvurularında ret sayısı 869 bin 770'e ulaşmıştır. 2018-2021 yılları arasında vize başvurularında toplam ret sayısı 232 bin 144 iken, 2022-2025 döneminde bu sayı 637 bin 626'ya yükselmiştir. Bu artış, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının uluslararası dolaşım imkânlarında yaşanan daralmanın, ekonomik ve hukuki öngörülebilirlik sorunlarının ve ülkenin yurtdışındaki itibarının da erozyona uğramasının araştırılması gerektiğini göstermektedir.

Bütün bu göstergeler birlikte değerlendirildiğinde, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin yalnızca idari bir model değişikliği olmadığı; Türkiye'nin ekonomi yönetiminden hukuk düzenine, kamu maliyesinden üretim kapasitesine, sosyal refaktan demografik yapısına kadar çok geniş bir alanda son derece olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Sorun, münferit politika hatalarıyla ya da yetersizlikleriyle açıklanamayacak kadar derindir. Sorunun merkezinde, gücün tek bir otoritede toplandığı, denetimin zayıfladığı, kurumların etkisizleştiği, Meclis'in büyük ölçüde karşısında işlevsizleştirildiği ve karar alma süreçlerinin kişiselleştiği yönetim anlayışı bulunmaktadır.

Bu nedenle 2018 yılında yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kamu yönetimi, hukuk devleti, yargı bağımsızlığı, yasama faaliyetleri, torba kanun uygulamaları, Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanma biçimi, ekonomi politikaları, bütçe dengesi, tarım, nüfus yapısı, sosyal refah ve vatandaşların temel yaşam koşulları üzerindeki etkilerinin bütün yönleriyle araştırılması; sistemin vaatleri ile gerçekleşen sonuçlar arasındaki büyük farkın ortaya konulması ve bu pratiğin devlete, Meclis'e, hukuka, millete ve ekonomiye maliyetinin tespit edilmesi ve Türkiye'nin yeniden denetlenebilir, öngörülebilir, hukuk devleti esaslarına dayalı bir yönetime kavuşması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması gerekmektedir.